

אבן-שער עם מנורה מעבלין

ביום 6 באבגוסט 1952 נתקלה קבוצת מדריכים וחניכים של בית-הספר לקצינים, בשעת סיור-אימונים, באבן-סיד צהבהבה, מעובדת ומקושטת, ליד הכנסייה האורתודוכסית בכפר עבלין שבגליל התחתון. במבט ראשון אפשר היה להבחין בה באבן את דגם המנורה. לאחר משא-ומתן עם תושבי-הכפר התברר, שהאבן נמצאה בעומק של 50 סמ' בקירוב בשעת בדיק החזית הדרומית של הכנסייה הנ"ל, ושימשה כנראה מעין מפתן לבניין קדום יותר; אבל כשבאו להניח את היסודות של הקיר החדש—נעקרה האבן ממקומה על-ידי הבנאים שלא ראו בה כל עניין מיוחד, ושמּו אותה בתוך ערימת אבנים ששרדו מהבניין והוכנו למכירה (ציור 1).

ציור 1.

בהסכמת הבעלים הועברה האבן לגנזי מחלקת העתיקות בירושלים. לפי כל הסימנים יש להניח, שאבן זו שימשה דלת; היא שבורה מלמעלה, אבל תחתיתה נשתמרה יפה. מידותיה הן: הרוחב—70 ס"מ: הגובה—45 ס"מ, מימין: 35 ס"מ.

העובי — 17 ס"מ. כל הפאה השמאלית הדקה — מסותתת כעין מחצית-גליל לצרכי סיבוב סביב ציר מאינך. רדיוס הגליל — 8 ס"מ. העיבוד הוא בצורת תבליט; הסיתות בולט מעל לרקע כ-5—10 מ"מ בממוצע. הפרופיל של החתך — משתנה ממקום למקום. הביצוע אינו מדויק ביותר. השטח הראשי מוקף שוליים חלקים, שרוחבם כ-2 ס"מ ועומקם כ-1 ס"מ.

בתבליט מתוארת משמאל מנירה בת 7 קנים, שחלקה העליון חסר; הקנים מתוארים ע"י חֲצָאֵי-עִיגוּלִים חד-מרכזיים. קוטר חצי-העיגול החיצון הוא כ-24 ס"מ. גובה המנורה (מראש הַקְנָה שנשתמר ועד לתחתית הַחֲצוּבָה) — כ-32 ס"מ. המנורה עומדת על חצובה משולשת שרגליה כפופות, וגובהה כ-8.5 ס"מ. על ציר האורך של האבן חקיקות במאונך 4 מערכות של עיגולים חד-מרכזיים, מהן 3 שלמות, והרביעית (העליונה) שרדה רק ב- $\frac{1}{5}$ מהקפה בקירוב, אבל אפשר להשלימה בוודאות. קוטר-המעגלים החיצוני הוא כ-12.5 ס"מ. כל אחד מהם מכיל כפתור מרכזי בולט ושני מעגלים, הבולטים על רקע שקוע ברוחב של 1 ס"מ. מימין התחתית של האבן — חקוק עיגול גדול (קוטר — כ-26.5 ס"מ), ובו שושן משושה מסוגנן שכפתורים בולטים חצי-כדוריים לו במרכזו ובין עלי-הכותרת.

מימין הראש — תבליט מרובע, שרק תחתיהן בלבד נשתמרה. רוחב השקע המלבני הוא כ-16.5 ס"מ. הגובה ששרד משמאל כ-7 ס"מ, ומימין כ-4 ס"מ. רוחב הפס של המלבן הבולט מתוך השקע הנ"ל הוא כ-2.5 ס"מ. אגב גילוי האבן הזאת יש להזכיר את הכתובת הארמית מבית-הכנסת של עבלין, שנתגלתה ע"י ה' פנחס כהן ויוסף ברסלבסקי בקרבת אוחו המקום בשנת 1933 ופורסמה ב"ידיעות" (שנה ב', חוברת א', ניסן תרצ"ה, ע' 31—רשימתו של י. ברסלבסקי: "ג. לכתובת החדשה בעבלין; וכן שם, חוברות ג'ד', שבט תרצ"ה, ע' 10, י. ברסלבסקי: "כתובת בית-הכנסת-בעבלין; ע' 12—צילום הכתובת; ע' 47—הערות של גינזבורג, וש. קליין). דבר גילוי אבן השער מחייב בדיקה חדשה של הכתובת הנ"ל הייתי מציע, כפשרה בין ההצעות שזכרו לעיל — הצעת פיענוח כדלקמן:

1. זכיר לטב (ברוך)
2. סדריי דפה
3. דמתחזק (וענז)
4. (הדין) תרעה
5. (א)מן שלום

ושמא אבן השער, שנתגלתה על ידינו, היא אותה ה"תרעה" הניזכרת בכתובת הנ"ל. מכל מקום ראוי, שמקום התגלית ייבדק על-ידי מחלקת העתיקות בדיקה נוספת. ברוך ספיר